

Ekologicky zaměřené projekty a jejich podpora v politikách EU

EU OFFICE

Česká spořitelna, a.s.

Poláčkova 1976/2

140 00 Praha 4

tel.: +420 261 073 308

fax: +420 224 641 301

EU_office@csas.cz

<http://www.csas.cz/eu>

Petr Zahradník

+420 261 073 019

pzahradnik@csas.cz

Jan Jedlička

+420 261 073 484

jjedlicka@csas.cz

Alena Smolíková

+420 261 073 308

asmolikova@csas.cz

Petr Zahradník

EU Office České spořitelny

Příležitosti plynoucí z přímých komunitárních grantů

Evropská komise zajišťuje – vedle národně determinovaných operačních programů v jednotlivých členských státech EU – i další nástroje, sloužící k financování projektů a iniciativ, které podporují řešení projektů v oblasti životního prostředí. Mezi přímými komunitárními granty můžeme v této souvislosti rozlišovat mezi čtyřmi typy nástrojů, reprezentovanými:

1. fondem LIFE;
2. finančním nástrojem pro civilní ochranu;
3. financováním ekologicko-inovativních projektů;
4. operativními granty pro environmentální nevládní organizace.

1. LIFE

LIFE představuje finanční nástroj podporující projekty v oblasti životního prostředí a ochrany přírody jak v EU, tak i v některých z kandidátských zemí a sousedních zemí Unie. Od roku 1992 LIFE spolufinancoval přibližně 2.750 projektů v celkové sumě 1,35 mld. eur na ochranu životního prostředí.

Smyslem programu LIFE je přispět k provádění, rozvoji a posílení politiky a právního rámce EU v oblasti životního prostředí a k uplatnění ekologického pohledu i v ostatních politikách a aktivitách EU. LIFE podporuje rozvoj nových řešení problémů souvisejících s životním prostředím v EU.

V rámci období 2007 – 2013 má tento program konkrétní podobu s názvem LIFE+ a na projekty v oblasti životního prostředí vyčleněno rekordní částku 1,7 mld. eur, konkrétně pak na projekty spojené s ochranou přírody, s technologiemi na ochranu životního prostředí a s komunikací v oblasti ŽP.

LIFE+ tak má tři složky:

- LIFE+ Příroda a biologická rozmanitost,
- LIFE+ Politika a správa v oblasti životního prostředí,
- LIFE+ informace a komunikace.

LIFE+ Příroda a biologická rozmanitost

Složka příroda a biologická rozmanitost navazuje na dřívější program LIFE – Příroda, přičemž rozšiřuje jeho rámec. Spolufinancuje osvědčené postupy nebo demonstrační projekty přispívající k provádění směrnic o ptácích a o stanovištích a síť Natura 2000. Dále spolufinancuje inovační a demonstrační projekty přispívající k plnění cílů sdělení Komise „Zastavení ztráty biologické rozmanitosti do roku 2010 – a v dalších letech“.

Nejméně 50 % rozpočtu LIFE+ má být věnováno na spolufinancování projektů souvisejících se zachováním přírody a biologické rozmanitosti.

LIFE+ Politika a správa v oblasti životního prostředí

Složka Politika a správa v oblasti životního prostředí navazuje na předchozí program LIFE – Životní prostředí a rozšiřuje ho. Spolufinancuje inovační a pilotní projekty přispívající k provádění politiky životního prostředí EU a k rozvoji podnětů této politiky, jejích technologií, metod a nástrojů. Napomáhá rovněž monitorování tlaků na životní prostředí (včetně dlouhodobého monitorování lesů a environmentálních interakcí).

LIFE+ Informace a komunikace

Tato nová složka nástroje LIFE spolufinancuje projekty související s komunikací a s kampaněmi pro zvyšování povědomí o otázkách vztahujících se k životnímu prostředí, ochraně přírody nebo zachování biologické rozmanitosti, na projekty spojené s prevencí lesních požárů (zvyšování povědomí, zvláštní školení) apod.

Výběr projektů

Evropská komise každoročně organizuje a zveřejňuje výzvy k předkládání návrhů na projekty a následně s pomocí externích odborníků projekty vybírá, reviduje, sleduje jejich realizaci a zodpovídá za provádění příslušných plateb. Komisi zasílají návrhy projektů členské státy, které mohou stanovit a formulovat své vnitrostátní priority a mohou předkládat k projektům připomínky, především pokud se tyto týkají naplňování každoročních národních priorit. Posláním

Komise je zajistit rovnoměrné rozložení projektů tak, že pro každý členský stát je stanovena orientační alokace, vycházející z počtu obyvatel a rozlohy lokalit sítě Natura 2000.

Tématické členění

Pokud máme rozlišit program LIFE+ podle tématických oblastí jeho možného použití, docházíme k následujícímu výčtu: příroda, biodiverzita; ovzduší; energetika, klima; management životního prostředí; průmysl, výroba a jejich dopady v oblasti znečišťování životního prostředí; kvalita života, urbánní životní prostředí; půda a její využívání, zemědělství; odpady; voda a nakládání s ní.

Typy příjemců

Finanční prostředky v rámci programu LIFE+ jsou dostupné veřejným a/nebo soukromým subjektům a institucím. V současné době jsou způsobilé pouze výdaje v rámci členských zemí EU, v budoucnosti však bude rovněž možná účast i některých dalších zemí.

Reference a informace

Technické informace o jednotlivých složkách programu LIFE+, způsob podávání žádostí o finanční podporu, výčet kritérií pro výběr projektů, formuláře žádostí a úplný text nařízení o LIFE+ jsou k dispozici na: <http://ec.europa.eu/environment/life/funding/lifeplus.htm>.

Na související stránce LIFE (<http://ec.europa.eu/environment/life/index.htm>) je možné nalézt všechny relevantní informace o programu a projektech LIFE III a přehlednou databázi projektů LIFE financovaných od roku 1992.

2. Finanční nástroj pro civilní ochranu

Tento instrument založený v březnu 2007 je zaměřen na podporu a rozvoj úsilí členských států v oblasti ochrany osob a majetku, včetně kulturního dědictví, v případech přírodních i člověkem vyvolaných neštěstí a katastrof, teroristických útoků, technologických, radiologických a environmentálních nehod. Smyslem tohoto nástroje je i usnadnit zesílení spolupráce mezi členskými státy na poli civilní ochrany.

Finanční nástroj pro civilní ochranu pokrývá tři hlavní aspekty činnosti civilní ochrany:

- prevenci,
- připravenost,
- schopnost reagovat.

Tento finanční nástroj tudíž pokrývá:

- schopnost reagovat a být adekvátně připraven na akce v rámci mechanismu civilní ochrany EU;
- akce již pokryté akčním programem civilní ochrany na období 2000 – 2006, jako například prevence (studie příčin nehod a neštěstí, předpovědi, veřejné informace) a připravenost (detekce, trénink a školení, networking, praktická cvičení, mobilizace expertů) v rámci EU;
- nové oblasti, jako například související dopravní spojení při akcích v rámci mechanismu civilní ochrany.

Finanční částka alokovaná ve prospěch tohoto nástroje v rámci finančního rozpočtu na období 2007 – 2013 činí 189,8 mil. EUR. Indikativní výroční částky zhruba 20 mil. EUR jsou k dispozici pro aktivity v rámci EU a 8 mil. EUR pro činnosti ve třetích zemích.

Nově tento nástroj umožňuje navíc účastníkům se státům žádat za určitých podmínek Evropskou komisi o zajištění podpory a spolufinancování při dopravní asistenci v rámci civilní ochrany pro zemi zasaženou nouzovou situací. Možnost využití tohoto nástroje se nabízí pouze tehdy, pokud jsou již všechny ostatní varianty řešení krizové situace vyčerpány a když sdílení dopravních prostředků mezi účastnickými státy nepřináší adekvátní výsledky. Pouze dopravní operace pokrývající životně důležité potřeby, pokud jsou navíc komplementární s celkovým pojetím humanitární podpory v EU, jsou považovány za odpovídající z pohledu financování ze zdrojů EU. Spoluúčast zúčastněných zemí je 50 % nákladů.

3. *Financování ekologicko-inovativních projektů*

Ekologické inovace představují podstatu Akčního plánu pro technologie v oblasti životního prostředí, jehož hlavním smyslem je napomoci překonat mezeru mezi výzkumem a vývojem na straně jedné, a tržním prostorem pro ekologicky vstřícné a šetrné výrobky, technologie, služby, procesy a manažerské metody napříč EU na straně druhé.

V rámci programu CIP (Competitiveness And Innovation Programme) přispívají iniciativy Europe INNOVA a PRO INNO Europe® ekologickým inovacím prostřednictvím vytváření sítí a různých forem partnerství.

V případě iniciativy Europe INNOVA se mohou o podporu ucházet poskytovatelé činností v oblasti podpory inovací společně s privátními poskytovateli služeb (PPP – public-private partnership), s aktivním zapojením podniků, uplatňujících tyto inovace ve svém provozu.

V případě iniciativy PRO INNO Europe® se podpora týká tvůrců inovační politiky, navrhujících a testujících nové podpůrné programy a aplikační metody inovační politiky.

V současné době tak předmětem podpory jsou například založení evropské inovační platformy, relevantní pro ekologické inovační sektory, testování inovativních nástrojů prostřednictvím spolupráce v rámci PPP s perspektivou jejich širšího využití a rozšíření, zavádění ekologicko-inovačních observatoří, vytváření otevřených platform pro ekologickou inovační politiku, její systematickou výuku a rozvoj.

4. *Operativní granty pro nevládní organizace v oblasti životního prostředí*

Rovněž nevládní organizace aktivní v oblasti životního prostředí mohou získávat prospěch v případě využívání přímých komunitárních grantů. Tento typ subjektů se může ucházet o podporu jako implicitní součást projektu LIFE; nicméně jejich role je v jistém ohledu tak specifická, že si zaslouží samostatný odstavec. Poslání je vymezeno nařízením o LIFE+, které specifikuje možnost finanční podpory „operativních činností nevládních organizací, které jsou primárně aktivní v oblasti ochrany a zlepšování životního prostředí na evropské úrovni a zapojeny do rozvoje a implementace komunitární politiky a legislativy“.

Pro rozvoj a implementaci politiky životního prostředí EU existuje potřeba otevřeného a širokospektrálního dialogu mezi všemi relevantními zájmovými skupinami. Je důležité, aby nevládní organizace byly schopny se racionálním způsobem účastnit takového dialogu, neboť dobře chápou veřejný zájem vůči životnímu prostředí. Jejich přítomnost je důležitá k zajištění zdravé a vyvážené rovnováhy ve vztahu k zájmům ostatních aktérů.

Pro rozvoj a implementaci politiky životního prostředí se nevládní organizace rovněž zúčastní přípravných prací a činností expertních skupin a řídí výzkumné a studijní aktivity. Dalším příkladem je významná role v uvědomění si potřeby být stále více a kompetentněji informován a ekologicky vzdělán.

Podmínkou účasti organizací na tomto podpůrném programu musí být jejich neziskový charakter a statut nezávislé, nevládní organizace činné v oblasti životního prostředí. Musejí být rovněž aktivní na unijní úrovni (mít prokazatelné činnosti a reference týkající se alespoň tří členských států). Tento finanční zdroj tak není primárně cílen na národně zaměřené organizace. Operativní granty jsou udělovány pravidelně na roční bázi.

Výzvy pro žádosti jsou zveřejňovány jednou ročně na stránkách Evropské komise, Generálního ředitelství pro životní prostředí (http://ec.europa.eu/environment/index_en.htm).

Příští kolo pro zpracování přihlášek o granty na rok 2010 je zamýšleno k vyhlášení v říjnu 2009. Přihlášky jsou hodnoceny a řazeny podle řady kvalifikačních kritérií pro získání grantu. Tato kritéria se vztahují k rozsahu, v jakém mohou organizace přispět rozvoji a implementaci politiky EU v oblasti životního prostředí v souladu s prioritními oblastmi 6. akčního plánu životního prostředí.

Těmito oblastmi jsou:

- klimatické změny;
- příroda a biodiverzita;
- životní prostředí a zdraví;
- přírodní zdroje;
- odpady;

- horizontální záležitosti.

Vyhodnocení je provedeno experty Generálního ředitelství pro životní prostředí. Jsou brány v úvahu některé další aspekty, například potenciál podpořené organizace rozvíjet se a zlepšovat díky poskytnutému finančnímu grantu.

Tento typ podpory je datován od roku 1997. V roce 2007 bylo takto podpořeno 30 a v roce 2008 33 organizací.

Dosavadní zkušenosti s uplatněním environmentálních daňů

Zavedení environmentálních daňových reforem získalo na podpoře v průběhu 90. let. Základní myšlenkou bylo a je posunout daňové břemeno od výrobních faktorů a práce směrem k využívání přírodních zdrojů a environmentálně škodlivému zboží a ekonomickým činnostem. Publikací Delorovy Bílé knihy k růstu, konkurenceschopnosti a zaměstnanosti v roce 1993 se myšlenka této fiskální reformy stala politicky atraktivní.

Současné opatření potřebná k tomu, aby ochránila výrobce od jakéhokoliv negativního dopadu na jejich konkurenceschopnost, vycházejí z nárůstu nákladů vstupů, nejvíce energie. Vyvážení těchto nákladových '6Eárůstů prostřednictvím různých daňových srážek, úlev a kompenzačních schémat představuje jeden z klíčových rysů „zelených“ daňových reforem, které mnoho členských zemí EU zavedlo v průběhu minulé dekády. Mezi jinými Dánsko, Německo, Nizozemsko, Švédsko, Finsko či Velká Británie zavedly prvky těchto fiskálních reforem. Rovněž některé nové členské státy tohoto příkladu následovaly; příkladem je třeba Slovinsko, kde daň na CO₂ je aplikována na všechny energetické výrobky počínaje rokem 1997. V Estonsku zvýšení spotřebních daní bylo použito k financování výrazného snížení sazeb daně z osobních příjmů, provedeného v několika minulých letech. ČR zavedla sadu ekologických daňových opatření v roce 2008.

Ta by měla zvýšit daňové sazby na většinu energetických výrobků v období 2008 – 2012 a využít daňových příjmů k podpoře státní politiky zaměstnanosti. Myšlenka využití environmentálního zdanění k podpoře cílů hospodářské a environmentální politiky EU byla rovněž vtělena do řady strategií a aktivit přijatých na úrovni EU (jako například formulování základních principů udržitelného rozvoje, přijatých v roce 2001 v Göteborgu).

Bez ohledu na tento dlouhodobě racionální zájem příjmy z environmentálních daní v několika minulých letech na úrovni průměru EU nerostly. V roce 2007 příjmy z environmentálních daní v EU-27 činily 2,5 % unijního HDP a 6,2 % celkových příjmů. V porovnání s rokem 1980, kdy environmentální daně činily 0,5 % HDP, je onen nárůst významný. Nicméně v EU-15 se hlavní nárůst odehrál v letech 1990 – 1994 a byl ve značné míře tažen nadprůměrným nárůstem energetických daní. V nových členských státech se nárůst environmentálních daní uskutečnil později a lze jej přisoudit ve velkém rozsahu procesu přistupování do EU a přizpůsobování se jejím standardům, ačkoliv některé z nich využily příležitosti ke zvýšení hladin energetických daní nad úroveň striktního požadavku daného pravidly EU. Od roku 1999 se příjmy z environmentálních daní – použijeme-li váženého průměru – snížily jak ve vztahu k HDP, tak jako podíl na celkovém zdanění (o 0,3, resp. 0,8 procentního bodu). Tento vývoj měřený pomocí vážené průměrné hladiny EU odráží ve velkém rozsahu trend pozorovaný ve velkých státech EU. Ve skutečnosti se podíl environmentálního zdanění na celkovém zdanění od roku 1995 zvýšil v řadě členských států (Dánsko, Estonsko, Lotyšsko, Nizozemsko, Rakousko, Polsko, do jisté míry i Slovensko).

Pokles příjmů environmentálních daní ve vztahu k HDP je způsoben tím, že environmentální daně jsou vymezeny na jednotku fyzické spotřeby a obvykle nominálně fixovány. Tedy, na rozdíl od daní ad valorem, jejich reálná hodnota vůči HDP klesá, pokud není přizpůsobována o inflaci nebo jinak v pravidelných intervalech přizpůsobována. Problém by mohl být snadno řešitelný indexací nominálních daňových sazeb o inflaci; nicméně dosud pouze jediný členský stát EU – Dánsko – zvolilo tento postup.

Příjmy environmentálního zdanění v EU (1995 – 2007, % HDP)

														rozdíl	
	95	96	97	98	99	00	01	02	03	04	05	06	07	95-07	00-07
Belgie	2,2	2,5	2,5	2,4	2,5	2,3	2,3	2,2	2,3	2,4	2,3	2,2	2,1	-0,1	-0,2
Bulharsko		n.a.			2,3	2,5	2,8	2,2	3	3,4	3,1	3,1	3,4	n.a.	1
ČR	2,9	2,7	2,5	2,4	2,6	2,6	2,6	2,5	2,6	2,6	2,7	2,6	2,5	-0,4	-0,1
Dánsko	4,5	4,8	4,9	5,3	5,4	5,3	5,2	5,4	5,2	5,6	6	6,2	5,9	1,4	0,6
Německo	2,3	2,2	2,2	2,1	2,3	2,4	2,5	2,5	2,7	2,5	2,5	2,4	2,2	-0,1	-0,1
Estonsko	1	1,5	1,6	1,9	1,7	1,7	2,1	2	1,9	2,1	2,3	2,2	2,3	1,3	0,6
Irsko	3,1	3,1	3	3	3	2,9	2,3	2,3	2,3	2,5	2,5	2,5	2,4	-0,6	-0,4
Řecko	3,1	3,1	3,1	2,9	2,7	2,3	2,5	2,3	2,2	2,1	2,1	2	2	-1,1	-0,3
Španělsko	2,2	2,2	2,1	2,3	2,3	2,2	2,1	2,1	2,1	2	1,9	1,9	1,8	-0,4	-0,4
Francie	2,7	2,8	2,6	2,6	2,6	2,4	2,3	2,5	2,5	2,4	2,3	2,3	2,1	-0,6	-0,3
Itálie	3,5	3,4	3,4	3,3	3,4	3,1	3	2,8	2,9	2,8	2,7	2,7	2,6	-1	-0,5
Kypr	2,9	2,8	2,5	2,5	2,5	2,7	3	2,9	3,7	4	3,5	3,3	3,4	0,6	0,7
Lotyšsko	1,2	1,7	2,2	3	2,5	2,4	2,2	2,3	2,5	2,6	2,7	2,4	2,1	0,8	-0,3
Litva	1,9	1,9	2,2	2,6	2,9	2,4	2,5	2,8	2,8	2,7	2,3	1,8	1,8	-0,1	-0,6
Lucembursko	3	2,9	3	2,9	2,8	2,8	2,8	2,8	2,8	3	3	2,6	2,6	-0,3	-0,1
Maďarsko	3	2,9	2,9	3,4	3,3	2,9	2,8	2,8	2,6	2,7	2,7	2,8	2,9	-0,1	-0,1
Malta	3,2	3,1	3,5	3,9	4,1	3,7	3,7	3,4	3,4	3,1	3,3	3,4	3,7	0,6	0,1
Nizozemsko	3,6	3,8	3,8	3,8	3,9	3,9	3,8	3,7	3,7	3,9	3,9	4,1	3,9	0,2	0
Rakousko	2,1	2,1	2,4	2,3	2,3	2,4	2,6	2,7	2,7	2,7	2,6	2,5	2,4	0,3	0
Polsko	1,8	1,9	1,8	1,8	2,1	2,1	2,1	2,4	2,5	2,6	2,7	2,8	2,7	0,9	0,6
Portugalsko	3,5	3,5	3,3	3,5	3,4	2,7	3	3,2	3,1	3,1	3,1	3	2,9	-0,6	0,2
Rumunsko		n.a.		3	3,9	3,5	2,4	2,1	2,4	2,4	2	1,9	2,1	n.a.	-1,4
Slovinsko	4,2	4,4	4,5	5,1	4,2	2,9	3,3	3,3	3,3	3,3	3,2	3	3	-1,2	0,1
Slovensko	2,3	2,1	2,1	1,9	2	2,2	1,9	2,4	2,6	2,7	2,6	2,4	2,3	-0,1	0,1
Finsko	2,9	3,1	3,3	3,3	3,4	3,1	2,9	3	3,2	3,2	3,1	3	2,8	-0,2	-0,4
Švédsko	2,8	3,1	2,9	3	2,8	2,7	2,8	2,8	2,9	2,8	2,8	2,7	2,6	-0,1	-0,1
UK	2,9	2,9	2,9	3,1	3,1	3	2,8	2,7	2,7	2,6	2,5	2,4	2,5	-0,4	-0,5
EU27		n.a.			2,8	2,7	2,7	2,7	2,7	2,7	2,6	2,5	2,5	n.a.	-0,3

Zdroj: Evropská komise